

Õiguskantsler

Hr Raini Jõks
Tartu Vangla
tartu.vangla@just.ee

Teie nr

Meie 22.12.2014 nr 7-4/141245/1405284

**Soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks
Vastuvõtuosakonnas viibimise perioodi arvestamine**

Austatud härra direktor

Õiguskantsleri poole pöördus 07.10.2014 [], kes väitis avalduses, et tema Tartu Vanglas vastuvõturežiimil viibimine ületas vangistusseaduse (VangS) § 14 lõikes 4 sätestatud maksimaalset kolmekuulist tähtaega, mistõttu muutus võimatuks talle vangla poolt lubatud pikaajalise kokkusaamise kasutamine.

Analüüsinud avaldaja pöördumises sisalduvaid väiteid, Teie selgitusi ning edastatud dokumente, samuti asjaomaseid õigusakte, leiab õiguskantsler, et **formaalselt ei ületanud Tartu Vangla avaldaja suhtes VangS § 14 lõikes 4 sätestatud kolmekuulist vastuvõturežiimil viibimise tähtaega. Samas ei ole õiguskantsleri arvates talle esitatud teavet hinnates võimalik tõsikindlalt väita, et avaldaja suhtes vastuvõturežiimi kohaldamine toimus ka tegelikult ajavahemikus 25.06-25.09.2014.**

Läbiviidud menetluse tulemusena tõdeb õiguskantsler, et Tartu Vangla rikkus avaldaja Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-s 14 sätestatud õigust heale haldusele, samuti eksis vangla avaliku teenistuse seaduse § 51 lg 1 ja avaliku teenistuse eetikakoodeksi p 13 vastu, kui:

- andis avaldajale korduvalt valeinfot tema vastuvõturežiimil viibimise perioodi arvestamise kohta;
- eksitas avaldajat pikaajalise kokkusaamise lubatavuse osas;
- ei teavitanud avaldajat piisavalt kiiresti toimunud eksimusest;
- ei teavitanud avaldaja lähedasi pikaajalise kokkusaamise ära jäämisest;
- ei edastanud infot toimunu kohta Viru Vanglale.

Eeltoodut arvestades teeb õiguskantsler Tartu Vanglale soovitus tagada oma tegevuses ja kinnipeetavatega suhtlemisel edaspidi tõhusam ning kõrvalekaldumatu õiguspärasuse ja hea halduse tava põhimõtte järgimine. Täpsemalt soovitab õiguskantsler Tartu Vanglal juhtida avaldusosaluse asjaga seotud vanglaametnike tähelepanu nende eksimustele ning korrata üle kõigile vastuvõturežiimil viibivate kinnipeetavatega kokku puutuvatele ametnikele vastuvõturežiimi perioodiga seonduvad regulatsioonid. Samuti soovitab õiguskantsler teavitada Tartu Vanglal edaspidi kokkusaamistele tulevaid isikuid vanglast tuleneval põhjusel ära jäävatest kokkusaamistest.

Alljärgnevalt selgitan Teile oma seisukohta lähemalt.

I Asjaolud ja menetluse käik

1. 07.10.2014 õiguskantslerile saabunud pöördumises selgitas avaldaja, et 06.06.2014 jõustus tema suhtes süüdimõistev Riigikohtu otsus asjas []. Avaldaja sõnutsi viibis ta sel ajal Tartu Vanglas. Vanglaametnikud E.K ning K.V olevat avaldajaga samal päeval kohtunud ning selgitanud, et tema vastuvõtturežiimil viibimine algas kohtuotsuse jõustumisest, s.t 06.06.2014 ning lõpeb 06.09.2014. Avaldaja jaoks omas täpse vastuvõtturežiimil viibimise perioodi arvestamine tähtsust muu hulgas ka seetõttu, et vastuvõtuosakonnas viibijad ei saa taotleda pikaajalisi kokkusaamisi. Alates 07.03.2012 vahistatu staatuses avaldajal ei olnud mitu aastat olnud õigust pikaajalistele kokkusaamistele.

2. Avaldaja väidete kohaselt teades, et tema vastuvõtturežiimil viibimine lõpeb 06.09.2014, esitas ta selle aasta augustis pikaajalise kokkusaamise taotluse kuupäevadeks 16-18.09.2014, mille Tartu Vangla rahuldas. Avaldaja sõnul teatas aga 05.09.2014 vanglaametnik K.V avaldajale, et tema vastuvõtturežiimil viibimine pikeneb. Vanglaametnik põhjendas seda väidetavalt sellega, et avaldaja tegelikuks vastuvõtturežiimil viibimise alguseks tuleks lugeda 25.06.2014 ehk päeva, millal süüdimõistev kohtuotsus vanglasse saabus, mitte aga kohtuotsuse jõustumise päeva ehk 06.06.2014. Kuivõrd avaldaja vastuvõtturežiimil viibimine pikenes, ei saanud ta kasutada ka talle väidetavalt lubatud pikaajalist kokkusaamist. 25.09.2014 paigutati avaldaja ümber Viru Vangla vastuvõtuosakonda.

3. 24.10.2014 pöördus õiguskantsleri nõunik õiguskantsleri volitusel Teie poole ning palus teavet avaldaja kirjeldatud olukorra kohta.

4. 24.11.2014 vastasite õiguskantslerile ning selgitasite muu hulgas (tsiteerin):

„[...] Selgitame, et avaldaja suhtes tehtud Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja 10.05.2014 otsus nr [] jõustus 06.06.2014 Riigikohtu otsusega nr []. Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja poolt 20.06.2014 saadetud jõustumismärkega kohtulahend registreeriti Tartu Vanglas 25.06.2014, mis oli selle saabumisejärgne esimene tööpäev. Seega oli avaldaja Tartu Vanglas vastuvõtturežiimil alates 25.06.2014 kuni 25.09.2014, mil ta paigutati Viru Vanglasse.

[...]

Nagu me punktis 2 selgitasime - sai Tartu Vanglale teatavaks avaldaja süüdmõistva kohtuotsuse jõustumine alles 25.06.2014. Seega ei saanud vanglaametnikud enne seda kuupäeva otsusest teada ning sellest avaldajat teavitada. Kinnipeetavatele saadetakse kohtuotsused postiga ja posti tuuakse vanglasse kord päevas, hommikul. Seega ei saanud 06.06.2014 tehtud otsus jõuda samal päeval ka avaldajani, mistõttu ei ole tõenäoline, et just 06.06.2014 kumbki ametnikest avaldajaga tema vastuvõtturežiimil viibimise aega puudutaval teemal vestles. Küll aga on tõenäoline, et avaldaja vestlus E.K tema vastuvõtturežiimil viibimise aja üle toimus kas 09.06.2014 või sellele järgneval päeval ja E.K võis avaldajale teatada, et vastuvõtturežiimil viibimist hakatakse arvutama otsuse jõustumise kuupäevast.

[...]

Avaldaja esitas pikaajalise kokkusaamise taotluse 07.08.2014 ja taotlus rahuldati. Otsuse teinud vähese töökogemusega inspektor-kontaktisik lähtus otsustuse tegemisel temal olnud teadmisest, et avaldaja vastuvõtturežiim lõpeb 06.09.2014. Sellest tulenevalt jõudis ametnik järeldusele, et 16-18.09.2014 oli pikaajaline kokkusaamine lubatav.

Avaldaja Viru Vanglasse ümberpaigutamise taotluse menetluse käigus ilmnis, et inspektor-kontaktisik on avaldajale pikaajalise kokkusaamise loa andmise otsustamisel eksinud avaldaja vastuvõturežiimil viibimise aja arvestamisega, kuna lähtus otsuse jõustumise ajast, aga mitte täitmisele pööratud jõustumismärkega otsuse vanglas registreerimise kuupäevast.

Kuna avaldajale lubatud kokkusaamise ajaks ei olnud avaldaja suhtes vastuvõturežiim veel lõppenud, kuna ei olnud selgunud, kus avaldaja oma karistust kandma hakkab, siis ei olnud vanglal VangS § 25 lõike 3 kohaselt õigust avaldajale pikaajalist kokkusaamist võimaldada.

[...]

Avaldajat teavitati pikaajalise kokkusaamise ära jäämisest K.V poolt 05.09.2014 suuliselt ja kirjalikult 15.09.2014. Kuna pikaajalise kokkusaamise taotleja oli avaldaja ning mitte tema perekonnaliikmed, siis Tartu Vangla avaldaja perekonnaliikmeid pikaajalise kokkusaamise ära jäämisest ei teavitanud.“

5. Oma vastusele lisasite avaldusluse asjaga seotud ametnike seletuskirjad. Inspektor-kontaktisik E.K märgib oma selgitustes (tsiteerin):

„[Avaldaja] tundis küll igapäevaselt huvi, millal jõustunud kohtuotsus vanglasse jõuab, sest ta oli teadlik, et Riigikohtu otsus jõustus 06.06.2014. Hiljem kui vanglasse saabus maakohust saadetud jõustumismärkega kohtuotsuse ära kiri (pärast 25.06.2014), siis oli vastuvõturežiimi kestvusest erinevate vestluste käigus muu hulgas juttu. Täpseid kuupäevi ei mäleta, millal sellel teemal vestlesime. Ilmselt toimusid need vestlused juuni lõpus või juuli alguses. Mina lähtusin sellest, et vastuvõturežiim kestab kolm kuud alates kohtuotsuse jõustumisest, see on siis kolm kuud alates 06.06.2014. Seetõttu kinnitasin [avaldajale], et tema vastuvõturežiim lõpeb 06.09.2014.“

6. Samuti selgitab julgeolekuosakonna spetsialist K.V oma seletuskirjas (tsiteerin):

„[...] Tean seda, et vestlusel ütlesin [avaldajale], et tema vastuvõturežiimil viibimise aeg hakkas kulgema 06.06.2014 ehk tema kohtuotsuse jõustumisest, kuna selle järgi arvestust pidades ei teki võimalust, et eksitusest aja arvestusel, paikneks kinnipeetav kauem vastuvõturežiimil.“

II Õiguslik hinnang ja õiguskantsleri seisukoht

7. Antud õiguskantsleri menetluses tuli välja selgitada, millisest hetkest alates hakkas kulgema avaldaja suhtes VangS § 14 lõikes 4 sätestatud vastuvõtuosakonnas viibimise tähtaeg ning kas Tartu Vangla on sellest tähtajast kinni pidanud. Lisaks tuli leida vastus küsimusele, kas avaldajale vanglaametnike poolt antud info tema vastuvõturežiimil viibimise perioodi kohta ning pikaajalise kokkusaamise taotluse lubatavuse kohta oli õige ja piisavalt selge, et avaldaja mõistaks enda õigusi. Ühtlasi oli oluline kontrollida, kuidas suhtles Tartu Vangla avaldaja ja tema lähedastega, kui selgus, et avaldajale lubatud pikaajalist kokkusaamist ei toimu.

8. Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 410 lg 1 sätestab, et kohtuotsus või -määrus pööratakse täitmisele, kui see on jõustunud ja kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. KrMS § 411 lg 2 järgi pöörab kassatsioonikohtu vangistusena mõistetud karistuse täitmisele maakohus. Sama sätte lg 4 kohaselt saadab kohtulahendi täitmisele pööramise korral maakohus selle ära kirja kohtulahendit täitvale asutusele. Ära kirjale teeb kohus märke kohtuotsuse või -määruse jõustumise kohta. Niisiis algab VangS § 14 lõikes 4 sätestatud vastuvõtuosakonnas viibimise perioodi arvestamine hetkest, kui vanglasse saabub maakohu poolt saadetud isiku suhtes tehtud jõustumismärkega kohtulahendi ära kiri.

9. Õiguskantsleri käsutuses olevatest materjalidest nähtub, et Tartu Maakohtu Põlva kohtumaja 20.06.2014 saadetud jõustumismärkega Riigikohtu otsus avaldaja asjas nr [] registreeriti Tartu Vanglas 25.06.2014. Seega hakkas avaldaja vastuvõtturežiimil viibimise kolmekuuline tähtaeg kulgema alates 25.06.2014. Samuti selgub õiguskantsleri kogutud materjalidest, et avaldaja viidi Tartu Vanglast üle Viru Vanglasse 25.09.2014. Järelikult lõppes avaldaja vastuvõtturežiimil viibimine Tartu Vanglas VangS § 14 g 4 sätestatud kolmekuulise tähtaja viimasel päeval ehk 25.09.2014.

10. Eeltoodu põhjal tuleb järeldada, et formaalselt ei ületanud Tartu Vangla avaldaja suhtes VangS § 14 lõikes 4 sätestatud maksimaalset vastuvõtturežiimil viibimise tähtaega. Samas ei ole õiguskantsleri arvates talle esitatud teavet hinnates võimalik tõsikindlalt väita, et avaldaja suhtes vastuvõtturežiimi kohaldamine toimus ka tegelikult ajavahemikus 25.06-25.09.2014.

11. Nimelt selgub avaldajaga sellel perioodil kohtunud mõlema vanglaametniku seletuskirjast, et ametnikud lugesid avaldaja vastuvõtturežiimil viibimise perioodi alguseks 06.06.2014 ehk lähtusid avaldaja asjas nr [] kohtuotsuse jõustumise päevast, mitte kohtuotsuse vanglasse jõudmise päevast. Nii inspektor-kontaktisik kui ka julgeolekuosakonna spetsialist tunnistavad, et jagasid erineval ajal samasisulisi selgitusi ka avaldajale.

12. Viimast kinnitab ka avaldaja 07.08.2014 esitatud taotlus pikaajaliseks kokkusaamiseks kuupäevadeks 16-18.09.2014, mille Tartu Vangla rahuldas. Kui vangla oleks avaldajat teavitatud, et tema vastuvõtturežiimil viibimine lõpeb 25.09.2014, ei oleks avaldaja tõenäoliselt pikaajaliseks kokkusaamiseks taotlenud kuupäevi, mis langevad vastuvõtturežiimil viibimise tähtaja lõppemisest varasemale ajale. Seda seetõttu, et VangS § 25 lg 3 järgi ei võimaldata pikaajalisi kokkusaamisi mh vangla vastuvõtuosakonnas viibivale kinnipeetavale. Samuti kui Tartu Vangla oleks lähtunud avaldaja vastuvõtturežiimil viibimise perioodi arvestamisel KrMS § 411 lõigetes 2 ja 4 sätestatust, s.t kohtuotsuse vanglasse jõudmise päevast alates, poleks vangla avaldaja viidatud taotlust pikaajaliseks kokkusaamiseks rahuldanud.

13. Märgite oma vastuses õiguskantslerile, et avaldaja pikaajalise kokkusaamise taotluse lahendas väheste töökogemusega inspektor-kontaktisik. Samas selgub Teie vastusele lisatud dokumentidest, et avaldajale andis vastuvõtturežiimil viibimise perioodi kohta ekslikku infot ka julgeolekuosakonna spetsialist. **Eeltoodu annab põhjust kahelda selles, et antud juhul oli tegemist üksiku vanglaametniku eksimusega ning tekib kahtlus Tartu Vangla poolt vastuvõtuosakonnas viibimise perioodi arvestamise ebaõige praktika osas.**

14. Õiguskantsleri kogutud teave viitab, et Tartu Vangla sai inspektor-kontaktisiku eksimusest teada oluliselt varem kui see avaldajale teatavaks tehti. Nimelt märgite oma vastuses, et ametniku eksimus pikaajalise taotluse lahendamisel avastati avaldaja Viru Vangla ümberpaigutamise taotluse menetluse käigus, millega alustati 2014. aasta juulikuu lõpus ja mis esitati Justiitsministeeriumile 13.08.2014. Õiguskantslerile jääb arusaamatuks, miks ei teavitanud vangla avaldajat oma eksimusest ja pikaajalise kokkusaamise ära jäämisest kohe, vaid alles 05.09.2014.

15. Arvestades eeltoodut, leiab õiguskantsler, et Tartu Vangla ja selle teenistujate kirjeldatud käitumine ei olnud kooskõlas hea halduse tava põhimõttega. Kuigi põhiseadus õigust heale

haldusele sõnaselgelt ei maini, on Riigikohus PS §-st 14 tuletanud isiku õiguse heale haldusele.¹ PS § 14 järgi on põhiõiguste järgimise kohustus pandud riigivõimule. Seega on Tartu Vangla täidesaatva riigivõimu asutusena kohustatud järgima oma tegevuses hea halduse tava põhimõtet.

16. Õigus heale haldusele on ühelt poolt vaadeldav negatiivse õigusena, teiselt poolt aga positiivse õigusena. Negatiivses mõttes tähendab õigus heale haldusele seda, et haldusorgan ei või astuda isiku huvisid ning põhiõigusi ja -vabadusi kahjustavaid samme. Positiivses mõttes tähendab õigus heale haldusele aga seda, et haldusorgani tegevus peab olema isiku seaduslike huvide ja talle omaste õiguste teenistuses. Teisisõnu hõlmab hea halduse tava põhimõte nii haldusorgani õiguspärast käitumist kui ka mitteõiguslikku, inimesesõbralikku (klienditeenindajalikku) käitumist.

17. Haldusorgani õiguspärane käitumine tähendab õigusnormide ja õiguse üldpõhimõtete õiget ja õiglast rakendamist. Haldusorgani klienditeenindajalik käitumine aga hõlmab endas muu hulgas viisakat käitumist, mittevajaliku viivituse vältimist, vigade tunnistamist ja kohese vabanduse esitamist, samuti pidevat püüet oma tegevust parendada.²

18. Õiguskantsleri hinnangul ei ole hea halduse põhimõttega kooskõlas riigiametnike poolt isikule valeinfo jagamine ning asjaolu, et vastavat infot jaganud ametnikud olid ka ise teabe osas eksituses, ei tähenda, et valeinfo edastamise tõttu tekkinud olukorra põhjustamist ei saa vanglale ette heita. Vanglaametnik on avalik teenistuja ja on kohustatud järgima lisaks PS §-st 14 tulenevale isiku põhiõigusele heale haldusele ka avaliku teenistuse seaduse § 51 lõikes 1 sätestatud kohustust täita oma teenistusülesandeid ausalt, asjatundlikult ja hoolikalt. Samuti peab vanglaametnik juhinduma oma tegevuses avaliku teenistuse eetikakoodeksist, mille p 13 sätestab, et ametnik hoidub ka näiliku olukorra loomisest, mis võib seada kahtluse alla tema erapooletuse ja asjade käsitlemise objektiivsuse.

19. Meenutan, et avaldaja jaoks omas täpse vastuvõtturežiimil viibimise perioodi arvestamine tähtsust muu hulgas ka seetõttu, et vastuvõtuosakonnas viibijad ei saa taotleda pikaajalisi kokkusaamisi. Alates 07.03.2012 vahistatu staatuses viibinud avaldajal ei olnud mitu aastat olnud õigust pikaajalistele kokkusaamistele. Antud juhul oli avaldajale valeinfo edastamise ja avaldaja vangla eksimusest teavitamisega viivitamise tagajärjeks avaldaja arvamus, et temaga on käitunud ebaõiglaselt ja tahtlikult pikendatud tema vastuvõtturežiimil viibimise aega selleks, et ta ei saaks kasutada kauaoodatud ja talle varem vangla poolt antud luba pikaajaliseks kokkusaamiseks. **Tuleb tõdeda, et sellise arvamuse teket võib toimunu põhjal igati mõista ja kujunenud olukord on äärmiselt kahetsusväärne.**

20. Õiguskantsler leiab, et olukorras, kus pikaajaline kokkusaamine jäi ära Tartu Vangla eksimuse tõttu, oleks hea halduse tava põhimõttega kooskõlas olnud see, kui vangla oleks avaldajat oma eksimusest viivitamata teavitanud, eksimust tunnistanud ning avaldaja ees vabandanud. Seoses avaldaja üleviimisega Viru Vanglasse ei oleks talle hilisema pikaajalise kokkusaamise aja pakkumine vangla eksimuse heastamisena Tartu Vanglas enam võimalik. Samas oleks hea halduse tavaga kooskõlas olnud Viru Vangla teavitamine toimunust, et Viru

¹ RKPJKo 17.02.2003, nr 3-4-1-1-03, pp 12 ja 16: „Kuigi PS § 14 on sõnastatud objektiivselt, tulenevad sellest sättest ka subjektiivsed õigused, sh üldine põhiõigus korraldusele ja menetlusele [...] Euroopa õigusruumis tunnustatud põhimõtete analüüs viib järeldusele, et PS-st tuleneb isiku õigus heale haldusele, mis on üks põhiõigustest.“

² P. N. Diamandouros. Legality and good administration: is there a difference? – Euroopa ombudsmani P. N. Diamandourose kõne Euroopa Liidu liikmesriikide ja selle kandidaatriikide 6. siseriiklike ombudsmanide seminaril 'Rethinking Good Administration in the European Union'. Strasbourg 15.10.2007, kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.ombudsman.europa.eu/speeches/en/2007-10-15.htm>.

Vangla saaks kaaluda selle infoga arvestamist avaldaja Viru Vanglale kokkusaamisteks esitatavate taotluste lahendamisel.

21. Teie õiguskantslerile esitatud vastusest selgub, et avaldajal oli küll piisavalt aega ja väidetavalt ka rahalisi võimalusi, et teavitada kas kirja või telefoni teel oma lähedasi ära jäävast kokkusaamisest. Õiguskantsler leiab, et vangla eksimuse tõttu tekkinud olukorra lahendamiseks ei saa vangla nõuda ega eeldada isikult tema rahaliste vahendite täiendavat kasutamist – telefonikõne kulu või postikulu kandmist. Hea halduse tava põhimõttega oleks kooskõlas see, kui Tartu Vangla oleks avaldajaga kokkusaamisele tulevaid isikuid kokkusaamise ära jäämisest ise teavitanud. Juhin Teie tähelepanu sellele, et lisaks kinnipeetava õigusele luua ja hoida sidemeid oma perekonnaga, on see niisamuti ka perekonnaliikmete õigus saada suhelda oma vanglas viibivate lähedastega. Seetõttu ei tohiks selliseid kokkusaamisi käsitleda kinnipeetava premeerimisena, vaid tuleb vaadelda neid kõigi kokkusaamisele tulevate poolte õigusena ning lähtuda sellest ka kokkusaamiste korraldamisel, sh kokkusaajatega suhtlemisel mh vanglast tuleneval põhjusel kokkusaamiste mittetoimumisel.

22. Hinnates õiguskantslerile esitatud teavet kogumis. tõdeb õiguskantsler, et Tartu Vangla rikkus avaldaja PS §-s 14 sätestatud õigust heale haldusele, samuti eksis vangla avaliku teenistuse seaduse § 51 lg 1 ja avaliku teenistuse eetikakoodeksi p 13 vastu, kui:

- andis avaldajale korduvalt valeinfot tema vastuvõturežiimil viibimise perioodi arvestamise kohta;
- eksitas avaldajat pikaajalise kokkusaamise lubatavuse osas;
- ei teavitanud avaldajat piisavalt kiiresti toimunud eksimusest;
- ei teavitanud avaldaja lähedasi pikaajalise kokkusaamise ära jäämisest;
- ei edastanud infot toimunu kohta Viru Vanglale.

23. Eeltoodut arvestades teeb õiguskantsler Tartu Vanglale soovitus tagada oma tegevuses ja kinnipeetavatega suhtlemisel edaspidi tõhusam ning kõrvalekaldumatu õiguspärasuse ja hea halduse tava põhimõtte järgimine. Täpsemalt soovitab õiguskantsler Tartu Vanglal juhtida avaldusluse asjaga seotud vanglaametnike tähelepanu nende eksimustele ning korrata üle kõigile vastuvõturežiimil viibivate kinnipeetavatega kokku puutuvatele ametnikele vastuvõturežiimi perioodiga seonduvad regulatsioonid. Samuti soovitab õiguskantsler teavitada Tartu Vanglal edaspidi kokkusaamistele tulevaid isikuid vanglast tuleneval põhjusel ära jäävatest kokkusaamistest.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

Koopia: Viru Vangla, Justiitsministeerium

Ksenia Žurakovskaja-Aru 693 8404. Ksenia.Zurakovskaja-Aru@oiguskantsler.ee